

## **Ympäristövaliokunta**

### **Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta**

#### **JOHDANTO**

##### *Vireilletulo*

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta (HE 209/2022 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

##### *Lausunto*

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- talousvaliokunta TaVL 58/2022 vp

##### *Asiantuntijat*

Valiokunta on kuullut:

- hallitussihteeri Sirkku Jaakkola, ympäristöministeriö
- ympäristöneuvos Riitta Leinen, ympäristöministeriö
- lääkintöneuvos Mikko Paunio, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Tuulia Innala, Suomen Kuntaliitto
- lakimies Matias Penttilä, Suomen Kiertovoima ry - KIVO
- johtava asiantuntija Katja Moliis, Ympäristöteollisuus ja -palvelut YTP ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- työ- ja elinkeinoministeriö
- Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- Satakunnan hyvinvointialue
- Ympäristöteollisuus ja -palvelut YTP ry
- Suomen Yrittäjät ry

#### **HALLITUKSEN ESITYS**

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi jätelakia.

## Valiokunnan mietintö YmVM 18/2022 vp

Esityksen mukaan pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti kunnallisen jätehuollon toimijan ulosmyyntiraja pidettäisiin 10 prosentissa myös 1.1.2030 alkaen.

Lisäksi lakiin lisättäisiin sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä pelastustoimea koskevaan uudistukseen liittyvä siirtymäsäännös. Säännöksellä säilytettäisiin hyvinvointialueen ja hyvinvointiyhtymän hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuollon järjestämisvastuu kunnalla enintään vuoden 2025 loppuun saakka. Siirtymäsäännös olisi tarpeen vastuiden selkiyttämiseksi ja jätehuollon toimivuuden varmistamiseksi tilanteessa, jossa vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä ja sen myötä myös yhdyskuntajätehuollon järjestämisestä siirtyisi ilman ehdotettua siirtymäsäännöstä ainakin osalla kiinteistöistä kunnilta hyvinvointialueille 1.1.2023.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian syksyllä 2022 ja viimeistään 1.1.2023.

### VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta esittää lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana seuraavin huomautuksin.

#### *Siirtymäaika*

Hallituksen esityksessä ehdotetaan jätelakiin lisättäväksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä pelastustoimea koskevaan uudistukseen liittyvä siirtymäsäännös. Uuden 32 a §:n tarkoituksena on säilyttää hyvinvointialueen ja hyvinvointiyhtymän hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuollon järjestämisvastuu kunnalla enintään vuoden 2025 loppuun saakka. Valiokunta pitää siirtymäsäännöstä välttämättömänä ja kiireellisenä, jotta hyvinvointialueiden jätehuoltoon ei tule katkoksia vuodenvaihteessa. Siirtymäajalla varmistetaan vastuiden hallittu siirtyminen. Kolmen vuoden siirtymäaika on johdonmukainen sote-voimaannpanolaissa säädettyjen siirtymäaikojen kanssa, ja se on yhdenmukainen jätelaissa tehtyjen aiempien vastaavien jätehuollon järjestämisvastuiden muutosten kanssa.

Lakiehdotuksen 32 a §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialue voi irtautua kunnan yhdyskuntajätteen järjestämisvastuusta kuuden kuukauden irtisanomisajalla. Valiokunta toteaa, että asian-  
tuntijakuulemisessa on esitetty sekä irtisanomisajan lyhentämistä että sen pidentämistä. Valiokunta pitää kuuden kuukauden irtautumisaikaa kannatettavana kompromissina eri näkemysten välillä. Irtautumisaika on tarpeellinen, jotta kunnat ja kunnalliset jätelaitokset voivat valmistautua muutoksiin jätteenkuljetushankinnoissa ja saavat aikaa tehdä tarvittavat muutokset voimassa oleviin kuljetussopimuksiin yksityisten kuljetusyritysten kanssa. Joillakin hyvinvointialueilla yhdyskuntajätteistä voi huolehtia usea kunnallinen jätelaitos, jolloin hyvinvointialueen on ilmoitettava irtautumisesta usealle jätelaitokselle. Kunnallisten jätelaitosten yksityisten jätteenkuljetusyritysten kanssa tekemät sopimukset ovat yleensä 3—5 vuoden mittaisia, ja irtautumisaika pa-

## Valiokunnan mietintö YmVM 18/2022 vp

rantaa jossain määrin myös yksityisten kuljetusyritysten luottamuksensuojaa ja vähentää mahdollisia sopimusrikkomuksista johtuvia seuraamuksia.

### *Ulosmyyntiraja*

Jätelain 145 a §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että ulosmyyntiraja kunnallisessa jätehuollossa säilyy nykyisessä 10 prosentissa eikä laskisi 5 prosenttiin vuoden 2030 alusta, kuten voimassa olevan 145 a §:n mukaan.

Valiokunta toteaa, että asiantuntijakuulemisessa on esitetty poikkeavia näkemyksiä sopivimmasta ulosmyyntirajasta. Ulosmyyntirajan vaikutusten luotettava arviointi on myös hyvin haasteellista. Talousvaliokunnan näkemyksen mukaan jätelakia tulisi kehittää pitkäjänteisesti kokonaisuutena, jotta eri alueiden varsin heterogeeniset jätehuollon tarpeet ja lain vaikutukset pystytään paremmin arvioimaan ja ottamaan huomioon valmistelussa ja että esimerkiksi ulosmyyntirajaa koskeva tempoileva ja vaikutuksiltaan vaikeasti ennakoitava lainsäädäntö voi vähentää yritysten kannustimia innovoida ja investoida jätehuollon ratkaisuihin Suomessa.

Ympäristövaliokunta katsoo, että julkisten toimijoiden rajattua markkinaehtoista toimintaa voidaan pitää jätealalla tarpeellisena. Ehdotetulla 10 prosentin ulosmyyntirajalla turvataan osaltaan, että jätteiden käsittelykapasiteettia on mahdollisimman hyvin saatavilla kaikentyypisille jätteille ja jätteenkäsittelykapasiteettia käytetään tehokkaasti, kun kunnan jäteyhtiöillä satunnaisesti vapaana olevaa kapasiteettia voidaan myydä markkinaehtoisesti yksityisille yrityksille. Erityisesti pienet jätteen keräys- ja vastaanottopalvelua tarjoavat jätehuoltoyritykset, joilla ei ole omaa jätteenkäsittelyä, käyttävät kunnallisia jätteenkäsittelypalveluita. Jos ulosmyyntiraja laskee 5 %:iin, kunnan jätehuoltoyhtiön tarjoamaa jätteenkäsittelyä ei olisi enää saatavilla nykyisessä laajuudessa ja pienille yrityksille saatavilla olevat jätteenkäsittelypalvelut saattaisivat keskittyä muutamille yksityisille isoille toimijoille. Tämä voi johtaa jätteiden kuljetusmatkojen pitenemiseen, jätteenkuljetusten hintojen nousuun ja kuljetuksista aiheutuvien päästöjen lisääntymiseen. Erityisen tärkeänä ulosmyyntirajan pitämistä vähintään 10 prosentissa on pidetty polttokapasiteetin riittävyyden turvaamiseksi myös terveydenhuollon hyvin erityislaatuksille eli poikkeavan vaarallisille ja tartuntavaarallisille jätteille. Useimmissa EU-maissa ulosmyyntiraja on EU-lainsäädännön saltilma 20 prosenttia. Edellä esitetyn perusteella valiokunta katsoo, että hallitusohjelman mukainen pysyvä 10 prosentin raja on asianmukainen kompromissi.

Valiokunta toteaa vielä tähän liittyen, että siihen, millaisia vaikutuksia ulosmyyntirajalla on, vaikuttaa myös kunnan toissijaiseen vastuuseen perustuvien jätehuoltopalvelujen (ns. TSV-palvelu) tilanne. Sidosyksikkörajan vaikutukset riippuvat siitä, kuinka hyvin TSV-palvelut toimivat tarkoitetulla tavalla vuoden 2029 jälkeen. Selkeitä lainsäädäntöpuutteita ei ole osoitettu, mutta käytäntöjen kehittämistarpeita on. Valiokunta toteaa, että valmisteltavana on tarkempaa opastusta esimerkiksi TSV-palveluun käytettävällä Materiaalitorilla saatujen tarjousten käsittelyyn ja tarjousten hylkäämisperusteista. Materiaalitoriin liittyviä käytäntöjä pyritään parantamaan ensisijaisesti ohjeistuksella ja tiedotuksella. Ennen Materiaalitorin käyttövelvoitteen voimaantuloa solmitut 3-vuotiset TSV-sopimukset raukeavat vuoden 2022 lopulla ja Materiaalitorille on odotettavissa paljon uusia käyttäjiä ja tarjouspyyntöjä. Lisäohjeistusten sekä tehostetun koulutuksen ja tiedotuksen tavoitteena on varmistaa, että Materiaalitorilla tapahtuvan markkinapuutteen osoittamisen läpinäkyvyys parane ja että uusia TSV-sopimuksia tehdään vain silloin, kun kyse on aidosta

## Valiokunnan mietintö YmVM 18/2022 vp

markkinapuutetilanteesta. Näin ollen on vielä ennen aikaista tehdä lopullista arviota TSV-menettelyn ja Materiaalitorin toimivuudesta. Valiokunta pitää tärkeänä, että kaikessa jätelainsäädännön uudistamisessa otetaan huomioon myös kiertotalouden edistämisen edellyttämät rakenteelliset uudistustarpeet.

### VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ympäristövaliokunnan päätösehdotus:

*Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 209/2022 vp sisältyvän lakiehdotuksen.*

Helsingissä 1.12.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Hanna Kosonen kesk  
varapuheenjohtaja Tiina Elo vihr  
jäsen Petri Huru ps  
jäsen Emma Kari vihr  
jäsen Mai Kivelä vas  
jäsen Johan Kvarnström sd  
jäsen Sheikki Laakso ps  
jäsen Juha Sipilä kesk  
jäsen Saara-Sofia Sirén kok  
jäsen Katja Taimela sd  
jäsen Mari-Leena Talvitie kok  
jäsen Ari Torniainen kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos

## **Valiokunnan mietintö YmVM 18/2022 vp Vastalause**

### **Vastalause**

#### **Perustelut**

Hallituksen esityksessä säädetään kahdesta hyvin erilaisesta muutoksesta jätelakiin. Muutoksilla ei ole sellaista asiallista yhteyttä, joiden mukaisesti ne olisi välttämätöntä saattaa yhtäaikaisesti voimaan. Esityksen mukainen siirtymäsäännös hyvinvointialueiden ja hyvinvointiyhtymien toiminnan jätehuollon järjestämisestä on perusteltu ja tarpeellinen.

Kunnallisen jätehuollon ulosmyyntirajan nostaminen puolestaan on huonosti perusteltu hanke, joka johtaa poukkoilevaan lainsäädäntöön.

Vuoden 2030 sidosyksikkörajan nostaminen laajentaa kunnallisten jätehuoltoyhtiöiden mahdollisuuksia tarjota jätehuollon palveluita vuodesta 2030 eteenpäin markkinaehtoisesti ilman riskiä sidosyksikköaseman menettämisestä. Tämä muutos haittaisi reilua kilpailua ja hankaloittaisi alalla toimivien yksityisten yritysten toimintaedellytyksiä. Lisäksi muutos on sisällöltään päinvastainen Sipilän hallituksen tekemään muutokseen nähden, mikä on omiaan heikentämään Suomen luotettavuutta vakaana investointiympäristönä.

Kokoomuksen valiokuntaryhmä kannattaa Sipilän hallituksen mukaista linjaa. Silloisen lakimuutoksen tavoitteena oli avata markkinoita, edistää kaikenkokoisten yritysten toimintamahdollisuuksia sekä parantaa kilpailuneutraalisuutta. Samalla jätealan ulosmyyntirajaa haluttiin yhtenäistää hankintalain 5 prosentin ulosmyyntirajan kanssa. Muutos oli yksityisten yritysten näkökulmasta hyvä ja perusteltu. Kokoomuksen valiokuntaryhmä ei halua kumota edellisen hallituksen tekemää lakimuutosta ja ihmettelee hallituksen poukkoilevaa toimintaa etenkin, kun jätelain korkeampi sidosyksikköraja on nykyisin mukaan voimassa vielä vuosia — vuoden 2029 loppuun asti.

Sidosyksiköiden ulosmyyntirajan nostamiselle ei ole esitetty kestäviä perusteluita. Ehdotusta perustellaan esityksessä sillä, että korkeampi ulosmyyntiraja olisi tärkeä kiertotalouden edistämisen kannalta. Alan toimijoiden näkemysten lisäksi esimerkiksi KKV katsoo, että korkeampi ulosmyyntiraja ei kuitenkaan edistä kiertotaloustavoitteita, vaan tarvetta yleisestä poikkeaviin ulosmyyntiä koskeviin säännöksiin jätealalla tulisi tarkastella yhdessä TSV-palveluiden kehittymisen kanssa. KKV ei pidäkään ehdotettua erityissäännöstä tässä kohtaa tarpeellisena, vaan asiaa tulisi tarkastella lähempänä vuonna 2030 tapahtuvaa muutosta.

Korkeampi ulosmyyntiraja ei edistä kiertotaloustavoitteita, vaan jopa haittaa niitä. Kokoomuksen valiokuntaryhmä huomauttaa, että Suomessa tulisi tehdä kiertotaloutta edistäviä, ei hankaloitavia päätöksiä.

Muutosta ulosmyyntirajoille ollaan tekemässä vain yksittäisten kunnallisten jäteyhtiöiden intresseissä. Kuitenkin kunnallisten jäteyhtiöiden mahdollisuudet ulosmyyntiin kasvavat jo ilmankin käsillä olevaa lakimuutosta aiemman jätelakimuutoksen liikevaihtoa kasvattavan vaikutuksen takia. On lähtökohtaisesti ongelmallista, että julkisesti omistetut yhtiöt toimialasta riippumatta toimivat kilpailluilla markkinoilla markkinahäiriöinä.

**Valiokunnan mietintö YmVM 18/2022 vp**  
**Vastalause**

Näillä perustein 145 a §:n muutokset pitäisi jättää toteuttamatta.

***Ehdotus***

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

*että lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi että 145 a § poistetaan.*

Helsingissä 1.12.2022

Saara-Sofia Sirén kok  
Mari-Leena Talvitie kok